

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2006. október 24.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Figyelem!
A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő
minden jó választ el kell fogadni!

A helyesírás és az íráskép minősítését l. a mellékletben!
Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi verset, majd válaszoljon a kérdésekre!

Csokonai Vitéz Mihály: A tihanyi ekhóhoz

ÓH TIHANNAK rijjadó leánya!
 Szállj ki szent hegyed közül.
 Ím, kit a sors eddig annyit hánya,
 Partod ellenébe ül.
 Itt a halvány holdnak fényén
 Jajgat és sír elpusztult reményén
 Egy magános árva szív.
 Egy magános árva szív.

Míg azok, kik bűt, bajt nem szenvednek
 A boldogság karjain,
 Vigadoznak a kies! Fürednek
 Kútfején és partjain;
 Addig én itt sírva sírok.
 És te, Nimfa! amit én nem bírok,
 Verd ki zengő bérceken.
 Verd ki zengő bérceken.

Zordon erdők, durva bércek, szirtok?¹
 Harsogjátok jajjaim!
 Tik talám több érézessel bírtok,
 Mintsem embertársaim,
 Kik keblekből számkivetnek,
 És magok közt csúfra emlegetnek
 Egy szegény boldogtalant.
 Egy szegény boldogtalant.

Akik hajdan jó barátim voltak
 Még felköltek ellenem,
 Üldözőim pártjához hajoltak:
 Óh! miket kell érzenem,
 Amidőn már ők is végre
 Úgy rohannak rám, mint ellenségre,
 Bár hozzájok hív³ valék.
 Bár hozzájok hív valék.

Nincsen, aki lelkem vigasztalja,
 Olly barátim nincsenek;
 Vállat rándít, aki sorsom hallja;
 Már elhagytak mindenek.
 Nincsen szív az emberekbe:
 Hadd öntsem ki hát vas kebletekbe
 Szívem bús panasszait.
 Szívem bús panasszait.

LILLA is, ki bennem a reménynek
 Még egy élesztője volt,
 Jaj, LILLÁM is a tiran⁴ törvénynek
 S a szokásnak meghódolt.
 Hogy vagy most te, áldott lélek?
 Én ugyan már elhagyatva élek
 A tenger kínok között.
 A tenger kínok között.

Óh, van-é még egy erémi⁵ szállás,
 Régi barlang, szent fedél,
 Melyben egy bölcs csendes nyugtot, hálást
 E setét hegyekben lél?
 Hol csak egy kő lenne párna,
 Hol sem ember, sem madár nem járna,
 Mely megháborítana.
 Mely megháborítana.

Abban, gondolom, hogy semmi jussal
 Ellenkezni nem fogok,
 Hogyha én egy megvetett virtussal⁶
 Itt egy kőben helyt fogok,
 S e szigetnek egy szögében,
 Mint egy Russzó Ermenonvillében,
 Ember és polgár leszek.
 Ember és polgár leszek.

Itt tanulom rejtek érdememmel
 Ébresztgetni lelkemet.
 A természet majd az értelemmel
 Bölcsőbbé tesz engemet.
 Távoll itt, egy más világban,
 Egy nem esmért szent magánosságban
 Könnyezem le napjaim.
 Könnyezem le napjaim.

Itt halok meg. E setét erdőben
 A szomszéd pór eltemet.
 Majd talán a boldogabb időben
 Fellelik sírhelyemet:
 S amely fának sátorában
 Áll együgyű sírhalmom magában,
 Szent lesz tisztelt hamvamért.
 Szent lesz tisztelt hamvamért. (1802–1803)

¹ szép, kellemes

² szirtok

³ hű, hűség

⁴ zsarnok

⁵ remete

⁶ erénnyel

Forrás: Csokonai Vitéz Mihály összes művei. I. Szerkesztette és a jegyzeteket írta Debreczeni Attila. Osiris Kiadó, Budapest. 2003. A kép forrása: balatoninfo.net

1. A vershez több lábjegyzet kapcsolódik.

a) Mi az oka, hogy e mű szövegéhez magyarázatokat kell fűzni? Legalább két érvet említsen!

- nyelvtörténeti változás;
- az antik mitológia, műveltség elemeinek gyakori megidézése, illetve ennek háttérbe szorulása a megírás kora után.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont, téves vagy hiányzó válasz = 0 pont

b) Készítsen lábjegyzetet a vers alábbi két szavához!

nimfa: (a görög mitológiából) természeti erőt megszemélyesítő istennő, erdei tündér
Helyes válasz = 1 pont, téves, hiányzó válasz = 0 pont.

együgyű: egyszerű, nem hivalkodó

Helyes válasz = 1 pont, téves, hiányzó válasz = 0 pont.

2. A vers első szava három alkalommal is visszatér a szövegben. Mi a szerepe ennek a szónak a versben? Válaszát röviden foglalja össze!

az „óh” (indulatszó) szerepe az érzelmek, a lírai hangulat, az érzelmesség kifejezése; jelentése itt: sóhaj, a lírai én/költő érzelmeinek intenzitása, fájdalom, megindultság;

Nem elvárható: ritmikai-metrikai kényszer és műfaji konvenció.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont, téves, hiányzó válasz = 0 pont.

3. A vers egy összetett mondatát idézzük:

a) Húzza alá a főmondatot!

„Míg azok, kik bút, bajt nem szenvednek
A boldogság karjain,
Vígadoznak a kies Fürednek
Kútfején és partjain;
Addig én itt sírva sírok.”

Adható 1, 0 pont.

A főmondat helyes megjelölése = 1 pont, téves vagy hiányzó válasz = 0 pont.

b) Határozza meg a két mellékmondat fajtáját!

időhatározói alárendelés vagy megengedő, sajátos jelentéstartalmú alárendelés,
alanyi alárendelés

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.
Téves vagy hiányzó válasz = 0 pont.

4. Írja ki a *sír* szóelem öt előfordulását, és írja melléjük a szófajukat!

ige, határozói igenév, ige, főnév, főnév

Adható 1, 0 pont.

Jó válaszsor 1 pont, téves vagy hiányzó válasz 0 pont.

5. Milyen alakzatok vagy költői képek ismerhetők fel az idézett részletekben?

„Addig én itt sírva sírok.” – figura etymologica, töismétlés, fokozás

„...vas kebletekbe” – metafora

„Egy magános árva szív” – metafora, metonímia/szinekdokhé

„Zordon erdők, durva bércek, szirtok!” – szóhalmozás, megszólítás, erősítés, fokozás

Adható elemenként 1, 0 pont, összesen 4 pont.

1 jó válaszelem = 1 pont, téves vagy hiányzó válasz = 0 pont.

6. Csokonai – életművének egyik kutatója szerint – „alapvetően a javítgató, átdolgozó költő típusát képviseli”. A *füredi parton* című Csokonai-vers csak a következő versszakban tér el *A tihanyi ekhóhoz* szövegétől:

Rózsím, aki sorvadó ügyemnek

Még egy élesztője volt,

Rózsím is, jaj, gyászos életemnek

Fájdalmára már megholt.

Már te nyugszol, drága lélek,

Én pedig még elhagyatva élek

Ennyi zaj, jaj, baj között.

Ennyi zaj, jaj, baj között.–

LILLA is, ki bennem a reménynek

Még egy élesztője volt,

Jaj, LILLÁM is a tiran törvénynek

S a szokásnak meghódolt.

Hogy vagy most te, áldott lélek?

Én ugyan már elhagyatva élek

A tenger kínok között.

A tenger kínok között.

Hogyan változott a vers e versszak átírása során? Magyarázható-e csupán életrajzi tényekkel a női nevek cseréje? Válaszában nevezzen meg két olyan Csokonai-költeményt, amelyeknek szintén több változatát ismeri!

Lehetséges tartalmi elemek:

- a korrekció nem egyedi alkotói módszer, hanem a klasszicista művészetfelfogásban a művek létrehozásának általános elve;
- élmény és szöveg viszonya nem közvetlen;
- a verseket nem lehet élményköltészetként olvasni, nem az élmény egyedisége szólal meg, hanem egy eszményített, általánosított életérzés;
- a konkrét név mindig egyedi és esetleges (*Laura – Rozália – Rózi – Juli – Lilla*);
- a női nevek a szerelem eszményét jelképezik (ezért szól többes számban a *Reményhez* zár-lata: „*Lillák*”);
- az átdolgozások a címadás megváltoztatásától a stilisztikai jellegű módosításon át a világképi jellegű korrekcióig terjednek.

Több változatban ismert művek: pl. *Az estvének leírása – Az estve; Egy város leírása – Konstancinápoly; Estve jött a parancsolat – Szegény Zsuzsi, a táborozáskor; Egy tulipánthoz – Tartózkodó kérelem*

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A kifejtésért adható: 3, 2, 1, 0 pont. Minden jó válaszelem = 1 pont.

A művek megnevezéséért adható 2, 1, 0 pont.

Egy mű címe (elegendő az egyik változat címe) = 1 pont.

7. Vizsgálja meg a költemény ritmusát és rímelését!

a) Állapítsa meg az első strófa verselését!

trochaikus

Adható 1, 0 pont.

A trochaikus verselés megnevezése (vagy helyes jelölése) = 1 pont.

Csak az időmértékes verselés megnevezéséért nem jár pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

b) Milyen, mely fajtájú rímek szerepelnek az első strófában?

tiszta rímek

Adható 1, 0 pont.

Téves, hiányzó válasz (pl. rímképlet megnevezése) = 0 pont.

c) Hogyan függ össze ritmus és rím a vers alaphangulatával?

- az ereszkedő (trochaikus) lejtés szomorú, bús, lemondó hangulatú;
- a tiszta rímek ebben a versben megerősítik az állapot véglegességét;
- a versforma ellenpontozza a szembenézés keménységét;
- a verselés elégikus tónust ad, lágyabbá tesz stb.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Az ereszkedő lejtés megnevezése 1 pont.

Az ereszkedés (trocheus) és a hangulat összefüggése 1 pont.

A tiszta rím szerepe 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

8. A versben a klasszicista poétika és költői gyakorlat jellemzői mellett az érzékenység (szentimentalizmus) is szerepet kap. Legalább három-három elemet említve mutassa be néhány mondatban e kettősséget!

Klasszicizmus:

- erős retorizáltság;
- tiszta, áttekinthető kompozíció;
- antik utalások;
- szentenciák;
- bölcséleti jelleg;
- az óda műfajának tradíciója stb.

Szentimentalizmus:

- érzelmi telítettség;
 - személyesség;
 - a tárgyhoz való lírai viszony;
 - magány, fájdalom;
 - a természettel való azonosulás vágya;
-

– az elégiához való közeledés stb.

A válaszoknak mindkét tartalmi vonatkozást arányosan kell érintenie.

Adható 5, 4, 3, 2, 0 pont.

3+3, illetve 3+2 jó válaszelem = 5 pont,

2+2 jó válaszelem = 4 pont,

2+1 jó válaszelem = 3 pont.

1+1 jó válaszelem = 2 pont.

Csak 1 jó válaszelem vagy téves, hiányzó válasz = 0 pont.

9. A 8. versszak egy sora a korszak egyik nagyhatású filozófusára, Rousseau-ra utal.

a) Nevezze meg Rousseau gondolatrendszerének két olyan elemét, amely hatott Csokonai munkásságára, költészetére!

Lehetséges tartalmi elemek (Rousseau hatásai Csokonaira)

- a felvilágosodás eszmerendszere;
- a természet és a civilizáció kettéválása;
- az ember és polgár ellentéte;
- a magántulajdon elvetése;
- a társadalomból, a civilizációból való kivonulás („vissza a természethez!”);
- az érzékenység kultusza;
- a babonák elutasítása stb.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

b) Említsen még egy olyan Csokonai-művet, amelyben egyértelműen felismerhető a filozófus hatása!

Pl. *Az estve, Konstancinápoly, A magánossághoz*. Nem jár pont *A tihanyi ekhóhoz* említéséért.

Adható 1, 0 pont. Egy helytálló cím = 1 pont. Téves, hiányzó válasz 0 pont.

10. Ady Endre verseiben és cikkeiben többször hitet tett Csokonai páratlan irodalmi hatása mellett. Fejtse ki röviden a szöveg alapján, miben látja Ady Csokonai jelentőségét!

„Úgy gondolom, s némi jussal, hogy Csokonai nagyszerű, elégnél több valaki önmagáért, [...] Csokonai nélkül bajosan kaptuk volna Vörösmartyt, Petőfit, Aranyt, nem szólván az apróbb többiekéről. Csokonai a legvidámabb és legsúlyosabb mártírságú magyar költő, amióta ilyen csodalények születnek Hunniában. Mert ő már világosan, voltaire-ien tudta s vallotta kiválóságát (magyarságát), emberségét és becsét. [...] a nyelv gazdagítás helyes reguláit Vitéz Mihály szabta meg legjobban. Igen: avult szavakat napfényre hozni, a nyelv lelke szerint új szavakat csinálni, új összetételeket, szerény, gyönyörű tájszavakat fölkarolni [...]”

(Ady Endre: *A költői nyelv és Csokonai*, Nyugat, 1910)

Lehetséges válaszelemek:

Ady Csokonai-képének összetevői:

- Csokonai hatása alapozta meg Vörösmartyt, Petőfit, Arany munkásságát;
- a magány, a kitzasztottság versbeli megjelenítése (mártíromság);

- szembenállás a kor ízlésvilágával;
- elhivatottság, küldetésstudat;
- utalás az utókor megbecsülésére;
- a köznapi nyelv bevonása a költészetbe;
- a nyelvteremtés gesztusa.

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden jó válaszelem = 1 pont (de legfeljebb 3 pont adható).

További legfeljebb 2 pont = az Adyétól eltérő szóhasználat szabatos mondatokban.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

11. A magyar líra hagyományának Csokonaiig visszavezethető jellemző motívuma a lírai én magányossága. Az alábbi versrészletekben ez a motívum különbözőképpen jelenik meg. Nevezze meg a szerzőket!

„Közönyös a világ... az ember
Önző, falékony húsdarab,
Mikép a hernyó, telhetetlen,
Mindég előre mász s - harap.”

a) Arany (János) = 1 pont (Kertben)

„Barátaim egyenkint elhagytak,
akikkel jót tettem, megtagadtak;
akiket szerettem, nem szeretnek,
akikért ragyogtam, eltemetnek.”

b) Babits (Mihály) = 1 pont (Ősz és tavasz között)

„Kettős teher
s kettős kincs, hogy szeretni kell.
ki szeret s párra nem találhat,

oly hontalan,
mint amilyen gyámoltalan
a szükségét végző vadállat.”

c) József Attila = 1 pont (Nagyon fáj)

A szövegek forrása: Arany János összes költeményei I. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Szilágyi Márton. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Babits Mihály összegyűjtött versei. A szöveggondozás Kelevéz Ágnes munkája. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
József Attila összes versei. A szöveggondozás Stoll Béla munkája. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)/ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell!

4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
5. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
6. Az értékelő tanár a vizsgázó összpontszámát az emelt szintű vizsgadolgozat végén található táblázatban rögzíti.

Egy mű értelmezése

Értelmezze az alábbi költeményt a műfaj jellemzőinek szempontjából! Emelje ki azokat a formai-szintaktikai elemeket, melyek a dal követelményeit teljesítik! Miként épül rá a mű gondolati felépítése a műfaj megkövetelte szerkezetre?

Nagy László: *Adjon az Isten*

Adjon az Isten szerencsét, szerelmet, forró kemencét, üres vékamba gabonát, árva kezembe parolát, lámpámba lángot, ne kelljen korán az ágyra hevernem,	kérdésre választ ő küldjön, hogy hitem széjjel ne düljön, adjon az Isten fényeket, temetőik helyett életet – nekem a kérés nagy szégyen, adjon úgyis, ha nem kérem.
---	--

Nagy László: Versek és versfordítások. Első kötet. Magvető Kiadó, Budapest, 1975. 9. l.
 A kép forrása: mek.iif.hu

Elérhető: 25 pont

(25–20 pont)

A vizsgázó az adott szemponthoz (problémához, kérdéshez, összefüggéshez) tartozó nyelvi, irodalmi tudás meggyőző alkalmazásával értelmezi a szöveget. Tanújelét adja ítézőképességének, kritikus gondolkodásának.

Az értelmezés lényegi állításai kifejtettek, a példák, hivatkozások helyénvalóak, relevánsak. Az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen. A gondolatmenet világos, a felépítés logikusan előrehaladó. A globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

Az értelmezés írója egyértelműen, folyékonyan fogalmaz.

Az írásmű nyelvi, stiláris regisztere egészében megfelel a feladatnak. A pontos mondat-szerkesztés és a szóhasználat választékossága lehetővé teszi az értelmes gondolatközlést.

(19–10 pont)

Az értelmezés tartja magát a tételben megjelölt szemponthoz (problémához, kérdéshez, összefüggéshez).

Van törekvés a logikus kifejtésre, de a példák, következtetések nem támasztják alá kellő mértékben az állításokat. Az írásmű nem tükrözi írója kellő mélységű tudását az adott témáról.

Az írásmű szerkezeti egységeinek aránya nem hibátlan (pl. a vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelje, elvállassa a kevésbé lényegesektől; a gondolatok közötti összefüggés helyenként nem világos).

A szókincs nem elég árnyalt, kifejező. Néhol mondatszerkesztési hibák nehezítik az írásmű megértését.

Nyelvi-nyelvtani hibákat is tartalmaz a megoldás.

(9–1 pont)

Az adott szempontoknak megfelelő értelmezés, kifejtés nem eléggé igényes (pl. általánosságok, önisméltés, fogalmi-tárgyi tévedés).

Önálló véleményt az írásmű nem tartalmaz.

A főbb gondolatok nem különülnek el egymástól világosan (pl. irányváltások, összefüggésbeli hiányosságok).

A szegényes szókincs és az igénytelen mondathasználat akadályozza az árnyalt kifejezésnek.

A hangvétel élőbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek.

Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba.

Lehetséges tartalmi elemek:

A dal terjedelmét tekintve rövid, egységes hangütésű és valamilyen alapvető és egyenlő érzelmet megszólaltató költemény;

- énekelt lírai műfaj, a folklór táplálja megjelenését és fennmaradását a műköltészetben;
- a magyar és az európai dalköltészetben sokféle változata alakult ki (Lied, chanson, canzone);
- a dalt szerkezete határozza meg: Arany János szerint a régi magyar költészet nem ismerte „a dalszerű kompozíciós versképzést”, ez csak Csokonai Vitéz Mihály kezdeményei után, Petőfi Sándor ún. helyzetdalain keresztül Aranynál vált tudatos szerkesztésmóddá;
- a 19–20. századi dal mögött általában már nincsen dallam, Nagy László verse is szövegvers (az 1970-es évektől napjainkig többször megzenésítették, pl. *Sebő együttes*);
- e költemény – a rímekből jól láthatóan – nyolcszótagos sorokban íródott (népdalaink kedvelik a nyolcszótagosokat), a népdalokban oly gyakori párrímes sorokban (a költemény e jellegét a sortagolás elrejti);
- Nagy László dala tematikusan (kérésként megfogalmazott) fohászkodás;
- a kérésorozat egyszerre konkrét és átvitt értelmű (archaikus, szakrális „ima” és erotikus varázslás);
- a beszédhelyzet és a ritmika a kántálást, ráolvasást (szómágia) idézi;
- a költemény zárásában a kérés kezdeti beszédhelyzetét visszaveszi a lírai én.

Reflektálás egy korjelenségre

Olvassa el figyelmesen az alábbi idézetet!

El kell-e mindent tanulnunk elődeinktől? Kivonhatjuk-e magunkat kultúránk hatása alól? Mit gondoltak e kérdékről különböző korszakokban? Fejtse ki véleményét! Válaszában hivatkozzon szerzőkre és esztétikai-művészi törekvésekre is!

„Alapjában véve, akárhogy nézzük is, mindannyian kollektív lények vagyunk. Hiszen milyen kevés az, ami bennünk a szó igazi értelmében saját tulajdonunk! Mindannyiunknak kapnia kell és tanulnia azoktól, akik előttünk éltek, és azoktól is, akik kortársaink. Még a legnagyobb lángelme sem vinné sokra, ha mindent saját bensőjéből akarna meríteni. Ezt azonban sok, egyébként nagyon jóra való ember nem akarja megérteni, és fél életükön át sötétben botorkálnak az eredetiségről szőtt álmaikkal.”

(Eckermann: *Beszélgések Goethével*)

Forrás: Johann Peter Eckermann: *Beszélgések Goethével*. Magyar Helikon, Budapest, 1973. 617. o.

Elérhető: 20 pont

(20–15 pont)

Az írásmű a témához tartozó nyelvi, irodalmi tudás alkalmazásával, átgondolt és meggyőző gondolatmenettel reflektál a tételben megjelölt szempontokra (problémára, kérdésre, összefüggésre).

A vizsgázó tanújelét adja ítélőképességének, kritikus gondolkodásának, képes személyes reflexiókra, álláspont megfogalmazására.

A lényegi állítások kifejtettek, a példák, hivatkozások helyénvalóak, relevánsak. (Az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen.)

A felépítés logikusan előrehaladó, a globális és lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

A nyelvi, stiláris regiszter egészében megfelel a témának, a témáról mondottaknak.

(14–10 pont)

A dolgozat a témához tartozó nyelvi, irodalmi tudás alkalmazásával reflektál a tételben megjelölt szempontokra (problémára, kérdésre, összefüggésre), de érvei, példái nem mindig támasztják alá kellő mértékben állításait.

A vizsgázó törekszik gondolatai pontos és változatos kifejezésére, de előfordulnak felületes kijelentések (*pl. a gondolatok közötti összefüggés helyenként nem világos*).

Az írásmű nem mindig tükröz kellő mélységű és részletességű tudást, sem a dolgozatíró véleményét.

A vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelje, ezért a szerkezet nem hibátlan.

A szókincse nem eléggé árnyalt és kifejező.

Kisebb mondatszerkesztési, nyelvi, nyelvtani hiba is előfordul.

(9–1 pont)

A kérdés kifejtését, a reflexiók megfogalmazását akadályozzák az általánosságok, az önisméltás, esetleg tárgyi tévedés.

Az írásmű logikai érvelése, példái, hivatkozásai, az önálló vélemény megfogalmazása kevésbé meggyőzőek.

A főbb gondolatok nem különülnek el világosan egymástól.

Az író „elvész” a dolgozatban (*pl. irányváltoztatások, szövegösszefüggésbeli hiányosságok*).

A mondatok többnyire hosszadalmasak, zavarosak vagy túl egyszerűek, azonos szerkezetűek.

A nem eléggé változatos szókincs akadályozza az árnyalt kifejezést.

A hangvétel előbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek.

Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba.

Lehetséges tartalmi elemek:

A kérdés általánosabb, de nem szükségszerűen kifejtendő részéhez:

- a személyiség alakulása társadalmi-kulturális jelenség is, a nyelv, a közösség hatása nélkül nem jön létre emberi szubjektum;
- a felnövekvő ember folyamatosan választás elé kerül, hogy a rendelkezésére álló minták közül melyiket válassza;
- a minták elsajátítása, követése nem mindig válik világossá, tudatossá;
- számos előítéletünket, a világról alkotott képünk sok elemét észrevétlenül vesszük át környezetünkötől;
- választható a szembenállás, elutasíthatjuk elődeink és kortársaink példáját, de ez nem jelenti azt, hogy ki tudnánk lépni nyelvünk, közösségünk, kultúránk „észrevétlenül” öröklődő szabályai alól;
- ugyanakkor a szembenállás sok nagy kulturális teljesítmény vagy társadalmi mozgalom mozgatórugója;
- normák elfogadása, minták követése nem feltétlenül jelent megalkuvást, számos kulturális teljesítmény nem lázadásból születik;
- elképzelhető lázadás és elfogadás egyensúlyára törekedni;
- egyes korok számára követendő értékes minta a „lázadó”, a „kívülálló” szerepe, más korok a személyiség kiválásának, elkülönülésének redukálását várják.

A művészetről való gondolkodás egyik fontos és megkerülhetetlen kérdése az eredetiség. Erről a jelenségről a kultúrtörténet különféle korszakai más-más elképzelést alakítottak ki. A jó megoldásnak nem feltétele a feladatban megfogalmazott probléma történeti áttekintése. **A szerzőkre és esztétikai-művészi törekvésekre vonatkozó hivatkozásokban bármelyik rész kérdés kifejtése önmagában is helytálló, teljes értékű teljesítmény.**

Példák a megközelítésre:

- minden imitáció lehet újítás is egyben, és a legradikálisabb formabontó kísérlet is támaszkodik valamilyen hagyományra, másképp befogadhatatlan, érthetetlen;
- a stílustörténet egyes korszakai inkább elfogadólag nyúlnak a múlt művészetéhez, más korok az újítás, lázadás, „felforgatás” jelszavait tűzik zászlajukra;
- a kérdés igényes bemutatásának fontos eleme lehet, hogy se az imitációt, se az újító eredetiséget ne tekintsük az esztétikailag sikeres műalkotás feltételének;
- az imitációra, a múlt elfogadó idézésére, megidézésére példaként lehet említeni: antikvitás, különösen a római művészet (Vergilius), reneszánsz: Petrarca és Janus Pannonius példaképei, a barokk, a barokk eposz (Zrínyi Miklós: *Szigeti veszedelem* és Tasso), klasszicizmus: a klasszikus példa értéke, pl. Berzsenyi és Horatius;
- a romantika felértékeli az eredetiséget;
- az újítás túlsúlya jellemző a szimbolizmusra (Baudelaire, Ady: *Hunn, új legenda*) és általában a századforduló mozgalmaira, még inkább az avantgárd mozgalmakra;
- erre válaszként érkezik az újklasszicizmus (pl.: Babits Mihály, Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós);
- a szellemtörténet használja az „örök romantika” és „örök klasszicizmus” kategóriákat;
- a posztmodern játszik a hagyomány felhasználásával és torzításával.

Gyakorlati írásbeliség

Az iskola néhány diákja azt javasolja, hogy a kerekesszékekkel közlekedők mozgásának megkönnyítésére az iskola lépcsőit megfelelő rámpákkal szereljék fel. A diákok és a tanárok közösen segédkeznenek a munkában.

Írjon legfeljebb egy oldal terjedelmű cikket a település helyi újságjába (vagy az iskola-újságba)! Szólítsa fel diáktársait és a tanárokat a részvételre, érveljen a cél fontossága, az összefogás szükségessége mellett! A saját nevét ne szerepeltesse!

Elérhető: 15 pont

(14–11)

Az írásmű tartalma megfelel a kommunikációs helyzetnek, a címzettnek.

A tartalmi elemek meggyőzőek, hitelesek, életszerűek.

Az írásmű megfelel az adott szövegfajta, műfaj szerkezeti, nyelvhasználati, stílusbeli normáinak (*pl. a levélnek, a vitaindítónak, a kérvénynek, a hozzászólásnak*).

(10–5 pont)

Az írásmű tartalma lényegében megfelel a kommunikációs helyzetnek, a címzettnek, de az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek.

Az adott műfaj szerkezeti és nyelvhasználati, stílusbeli normáiból egy-két elem nem teljesül, de értelemzavaró, félreértésre okot adó hiba nem fordul elő.

(4–1 pont)

A tartalmi indoklások nem elégségesek (*pl. szegényesek, kevésbé életszerűek*).

Valamely formai hiba miatt kommunikációs „zárlat” léphet fel, az írásmű nem alkalmas a kívánt cél elérésére.

Formai elemek a publicisztikai műfajnak megfelelően:

- cím;
- bekezdés(ek), kiemelések;
- záróformula, összegzés, lezárás.

Nyelvi elemek a publicisztikai műfajnak megfelelően:

- figyelemfelkeltés;
- tagoltság;
- nyelvhasználat, közérthetőség.


Lehetséges tartalmi elemek:

- a cél tisztázása;
- az érintettek nehézségei;
- érvelés a probléma fontossága mellett – esetleges kitekintés: máshol milyen megoldások vannak; jó példák vagy hiányok;
- annak indoklása, miért kell lehetővé tenni az akadálytalan közlekedést (morális/állampolgári kötelesség és jogi kötelezettség, szolidaritás);
- technikai információk: mi a teendő, kiket, hol, mikor vár, milyen munkára.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Bekezdés jele: fordított z-betű.

Nincs új bekezdés (álbekezdés): 

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: →

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↯

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊕

Különírás jele: ⊖

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás; a hibapont száma a margón a hibával egy sorban (ismétlődő hiba esetén az első előforduláskor).

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. A mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. Az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. Kezdőbetűk tévesztése közhasználatú tulajdonnevek esetében (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*)
4. Kezdőbetű tévesztése melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *francia, balatoni, adys*)
5. Igekötős igék hibás írása
6. Az *ly - j* hibás írása, az *ly - j* tévesztése szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése közhasználatú szavakban
7. Tagadószó egybeírása az igével
8. Felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. Közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. Közhasználatú szavak elválasztása
3. Magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban

Egyéb hiba (1 pont)

1. Nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. Köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. Kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. Betűtévesztés.
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont)

1. Mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
2. Egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincese közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba soroljuk, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a jelölt emlékezetből idéz, és esetleg hibát vét, hibáit soroljuk az egyéb hibák közé. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot vonjuk le.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31-	15